

Arhim. Iustin Câmpanu

**Mănăstirea Secu,
o veche și nestinsă candelă
în Munții Neamțului
- monografie -**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2021

Cuprins

Introducere	9
<i>Capitolul I: Mănăstirile, vetre de credință și lumină</i>	<i>13</i>
1. Începuturile monahismului în Ortodoxia românească	13
2. Începuturile și răspândirea monahismului în zona Neamțului	14
3. Primii pustnici pe Valea Secului	15
4. Schitul lui Zosima	17
5. Egumenul Dosoftei	24
<i>Capitolul II: Repere istorice și geografice</i>	<i>29</i>
1. Înscrierea mănăstirii în situația socio-culturală și religioasă a Moldovei secolului al XVII-lea	29
2. Așezarea geografică a mănăstirii	31
<i>Capitolul III: Întemeiere, istoric</i>	<i>33</i>
1. Întemeierea Mănăstirii Secu. Istoric	33
2. Ctitori și binefăcători ai mănăstirii	44
3. Din ce neam proveneau Nestor și Mitrofana	47
4. Cariera politică a lui Nestor Ureche	51
5. Pomelnicul mare al mănăstirii	60
6. Marele dezastru din 1821 de la Mănăstirea Secu	61
7. Alte evenimente importante din viața mănăstirii	73

Capitolul IV: Schituri dependente de-a lungul timpului75

1. Mănăstiri închinat	75
1.1. Mănăstirea „Sfântul Nicolae” din Cetatea Neamțului	75
1.2. Mănăstirea Lipova, județul Vaslui	80
2. Schituri închinat	82
2.1. Schitul Brătești, județul Roman	82
2.2. Schitul Sihla, județul Neamț	82
2.3. Schitul Sihăstria Secului, județul Neamț	85
2.4. Schitul Nifon, județul Neamț	88
2.5. Schitul „Sfânta Maria Magdalena”, județul Neamț	90
2.6. Schitul „Acoperământul Maicii Domnului”, județul Iași	91
2.7. Schitul „Sfântul Ilie”, județul Neamț	93

Capitolul V: Complexul arhitectural95

1. Arhitectura Mănăstirii Secu	95
2. Incinta mănăstirii	97
2.1. Turnul clopotniță	99
2.2. Biserica	100
2.2.1. Pictura bisericii (particularități iconografice și stilistice)	105
2.2.1.1. Interiorul	105
2.2.1.2. Exteriorul	106
2.2.2. Catapeteasma	109
2.2.3. Candelabre	111
2.2.4. Sfinte Moaște prezente în biserică	113
2.2.5. Icoana Maicii Domnului „Cipriota”	118
2.3. Paraclisul „Adormirea Maicii Domnului”	120

2.4. Paraclisul „Sfântul Nicolae”	122
2.5. Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”	125
2.6. Clopotele mănăstirii	127
2.7. Mormintele din jurul bisericii	128
Capitolul VI: Patrimoniul	133
1. Colecția de obiecte bisericești: broderie, orfevrărie, icoane	133
2. Biblioteca „Sfântul Ierarh Varlaam”	150
3. Arhiva mănăstirii	153
Capitolul VII: Canonizări de sfinți în Mănăstirea Secu	155
1. Sfântul Ierarh Varlaam, Mitropolitul Moldovei	155
2. Sfântul Ierarh Ioan de la Râșca și Secu	157
Capitolul VIII: Personalități bisericești care au viețuit în Secu	163
1. Sfântul Paisie Velicicovski	163
2. Viețuitori din Mănăstirea Secu în scaunele vlădicești ale Mitropoliei Moldovei	168
2.1. Mitropolitul Ghedeon	168
2.2. Mitropolitul Sava	170
2.3. Mitropolitul Misail	171
2.4. Mitropolitul Sofronie Miclescu	172
2.5. Episcopul Mitrofan	175
2.6. Episcopul Gheorghe	177
2.7. Episcopul Varlaam	178
2.8. Episcopul Iorest	179
2.9. Episcopul Ghedeon	179
2.10. Episcopul Amfilohie	182

3. Egumenii și stareții cei mai importanți ai Mănăstirii Secu în decursul vremii	184
3.1. Nifon Udrea Troțușanul	184
3.2. Arhimandritul Ilarion Bălăiță	187
3.3. Arhimandritul Dionisie Udișteanu	187
3.4. Arhimandritul Gherontie Ștefan	189
3.5. Arhimandritul Irineu Ilie	189
4. Călugări cu viață îmbunătățită din secolul al XX-lea	190
4.1. Ieroschimonahul Vichentie Mălău	190
4.2. Ieroschimonahul Antim Găină	192
5. Viețuitori ai mănăstirii participanți în Războiul de Independență	193
6. Viețuitori ai mănăstirii participanți în Primul Război Mondial	195
7. Decretul 410/1959 și Mănăstirea Secu	198
Capitolul IX: Restaurări ale complexului monahal	205
1. Spălarea picturii în 1924	205
2. Lucrările de restaurare din perioada 1958-1984	205
3. Restaurarea picturii și a catapetesmei din perioada 2000-2002	208
Capitolul X: Pelerini și oaspeți la Mănăstirea Secu	211
Capitolul XI: Bibliografie	221
Capitolul XII: Trecut și prezent în imagini	229

Capitolul I

Mănăstirile, vetre de credință și lumină

1. Începuturile monahismului în Ortodoxia românească

În întreaga sa istorie, monahismul românesc a cunoscut forme diverse, de la pustnici, ale căror origini se află în pustia Egiptului sau Palestinei, până la marile comunități, disciplinate prin regulile Sfântului Pahomie sau ale Sfântului Vasile. Monahul, fie că trăiește singur, fie că trăiește în comunitate, este un martor și un profet al împărăției ce va să vină. Funcția sa este una harismatică, destinată să slujească Bisericii și lumii.¹

Monahismul românesc este anterior celui din țările învecinate. Dacă în Bulgaria, Rusia, Serbia, țări creștinate în secolele IX-X, monahismul datează din această perioadă, atunci, pe teritoriul țării noastre, monahismul credem că a apărut odată cu creștinarea poporului român, în primele secole ale primului mileniului.

Toponimia localităților, numele munților, dealurilor, văilor, poienilor, pâraurilor și a peșterilor care au o inspirație monahală, confirmă existența unui monahism foarte vechi, care a început mai întâi în Dobrogea, extinzându-se mai apoi pe tot teritoriul țării².

¹ Jean Meyendorff, *Biserica Ortodoxă ieri și azi*, traducere de Cătălin Lazurca, Editura Anastasia, București, 1996, p. 71.

² Pr. Ion Vicovan, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Trinitas, Iași, 2002, pp. 137-139.

Sfântul Nicodim de la Tismana și ucenicii săi au avut un rol foarte important în organizarea vieții monahale, după modelul cenobitic, al vieții de obște, înlocuindu-se modelul idioritmic al comunităților mici, cu mănăstiri mari, zidite din piatră, în care obștile călugărești cu mai mulți părinți lucrau și se rugau împreună.

2. Începuturile și răspândirea monahismului în zona Neamțului

Știri referitoare la modul în care viețuiau călugării din zona Neamțului înainte de anii 1400 nu s-au păstrat. Cert este că exista viață monahală pe aceste meleaguri, dar nu știm dacă trăiau în comunități mici, izolate, sau într-o mănăstire cu obște numeroasă, cu rugăciune și muncă în comun. Cel mai probabil, așezarea monahală de la Neamț era o mică sihăstrie, cu o bisericuță din lemn, organizată sub forma unui schit, în poiana unde mai târziu s-a construit cetatea actuală a mănăstirii.

Primele așezări monahale în zona Neamțului sunt atestate încă din secolul al XIV-lea.

Inscripția de pe un clopot de la Mănăstirea Neamț în care se spune că este turnat din materialul unui „clopot făcut la 1393 de domnul Ștefan cel întâi care s-au topit la arderea Mănăstirii Neamțu la 1862 noiembrie 20”, dovedesc existența vieții monahale la sfârșitul secolului al XIV-lea în această zonă.³

Primul document scris ce ni s-a păstrat despre Mănăstirea Neamț este actul din 7 ianuarie 1407, din vremea lui Alexandru cel Bun (aprilie 1400 – ianuarie 1432), dat de „Vlădica Iosif”, ruda apropiată a lui Petru Mușat, ajuns primul mitropolit al Moldovei. Acest act arată că la data pomenită, Mănăstirea Neamț era

³ Constantin Prisnea, *Mănăstirea Neamț*, Editura Meridiane, București, 1964, p. 23.

înzestrată cu două sate dăruite de către Petru Mușat, două mori, două vii și mai avea și cărți, odăjdii și vase. Faptul acesta vine să confirme existența ei cu un personal destul de numeros încă la acea dată, ceea ce dovedește că mănăstirea exista cu mult înainte.

În același act, Mitropolitul Iosif al Moldovlahiei și cu Alexandru Voievod hotărau ca Mănăstirile Neamț și Bistrița să fie nedespărțite una de alta. Acest lucru ne arată că la acea dată aceste două așezări monahale aveau o viață organizată și erau sub oblăduirea chiriarhală – canonică a acestui mitropolit.⁴

Primele biserici din piatră la Mănăstirea Neamț au fost zidite de Petru Mușat și mai apoi de Ștefan cel Mare⁵.

3. Primii pustnici pe Valea Secului

Ieroschimonahul Andronic Popovici, cunoscut și ca Andronic Duhovnicul, fost viețuitor al Mănăstirii Neamț la jumătatea secolului al XIX-lea și apoi întemeietor al Mănăstirii Noul Neamț din Basarabia, vorbind despre semnele hotarului Mănăstirii Secu, pomenește de chiliile unor pustnici, numindu-le ca semne ale hotarelor: „chilia lui Prohor, chilia lui Veniamin, chilia lui Chiriac, chilia lui Visarion, chilia lui Ștefan, chiliile lui Spiridon, colibița lui Aftanasie Trohan, și altele”⁶.

Aceste chilii se aflau pe locul unde mai târziu s-a întemeiat schitul lui Zosima, ele fiind primele așezări monahale pe Valea

⁴ Diacon Ioan Ivan și Preot Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, editată de Mitropolia Moldovei și Sucevei, Iași, 1981, p. 19.

⁵ Constantin Prisnea, *op. cit.*

⁶ Ieroschimonah Andronic Popovici, *Istoria Sfintei Mănăstiri Secul (Xiropotamul), de la începutul ei în anul 1560, până la 1775, scrisă după documente de sfînșia sa părintele Andronic dohovnicul din sfînta Mănăstire Neamțu, la anul 1862, iar acum copietă, adaosă și prelucrată de smeritul arhiereu Narcis Crețulescu, tot din acest sobor al Mănăstirii Neamțu, la anul 1888/9, mss. 5692 în Biblioteca Academiei Române*, p. 2.

Pârâului Secu. Acești pustnici veniseră din Mănăstirea Neamț, care era cea mai apropiată mănăstire la acea vreme.

Andronic Duhovnicul menționează faptul că fiecare pustnic era stăpân, proprietar pe pământul pe care era chilia lui, pustnicii respectând locul celuilalt⁷.

Un alt pustnic care s-a nevoit pe valea Pârâului Secu este Cuviosul Daniil Sihastrul, care a fost călugărit la Mănăstirea Sfântul Nicolae din Rădăuți și tuns ieroschimonah în Mănăstirea Sfântul Lavrentie. Datorită faptului că avea foarte mulți ucenici, fiind duhovnic iscusit, în scurt timp și-a pierdut liniștea după care tânjea atât de mult, ceea ce l-a determinat să se retragă la pustie pe Valea Pârâului Secu, la începutul secolului al XV-lea, apoi într-o groță aproape de locul în care mai târziu s-a construit Mănăstirea Putna⁸. Pe la 1451, după moartea lui Bogdan Voievod, devine duhovnicul lui Ștefan cel Mare (aprilie 1457 – iulie 1504), căruia îi prorocește că va ajunge voievod, lucru ce s-a întâmplat în 1457⁹.

Asta înseamnă că până în 1450, Cuviosul Daniil Sihastrul a viețuit pe Valea Pârâului Secu.

Toți acești pustnici: Prohor, Veniamin, Chiriac, Visarion, Ștefan, Spiridon și Daniil Sihastrul, atestă viață călugărească pustnicească pe Valea Secului în secolul al XV-lea.

Două evenimente din a doua jumătate a secolului al XV-lea relatate de Ieroschimonahul Andronic, pe care le-a aflat din arhiva Mănăstirii Neamț, atestă existența Mănăstirii Secu înainte de anul 1500. Astfel:

– în data de 12 iulie 1464 Ieromonahul Arsenie, egumenul Mănăstirii Agapia Veche, a avut o gâlceavă cu Cetatea Neamțului pentru o casă cu livadă, despre care unii cred că ar fi fost mai

⁷ *Ibidem*.

⁸ Emil Preda, *Dicționar al Sfinților Ortodocși*, Editura Lucman, fără an, p. 71.

⁹ *Ibidem*, p. 72.

întâi a Mănăstirii Secu. Acest lucru reiese dintr-un document din arhiva Mănăstirii Neamț, act netrecut în inventarul general¹⁰;

– în data de 29 decembrie 1498, Ieromonahul Isaia, egumenul Mănăstirii Agapia Veche, a avut o gâlceavă pentru muntele de hotar cu Mănăstirea Secu. Acest lucru reiese dintr-un document aflat în arhiva Mănăstirii Neamț, trecut în inventar la numerele 46 și 47¹¹.

4. Schitul lui Zosima

Schitul lui Zosima a fost întemeiat de pustnicii care au viețuit pe Valea Pârâului Secu, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, de către Ieroschimonahul Zosima, din lemn¹².

Schitul cu temelia de piatră a fost întemeiat de Domnul Moldovei, Petru Rareș Voievod (ianuarie 1527 – septembrie 1528 și februarie 1541 – septembrie 1546).

Prima atestare documentară despre existența acestui schit este inscripția veche slavonă, care a fost pusă în firida din poarta mănăstirii unde este acum icoana Sfântului Ioan Botezătorul. Unul din călugării Mănăstirii Secu, Protosinghelul Epifanie Acatrinei, a mărturisit că frate fiind, în anul 1912 a dat acea inscripție jos, distrugând-o, în vremea starețului Partenie Antohi, care mai apoi a și fost schimbat din funcție din acest motiv¹³. Inscripția este următoarea: „Această mănăstire o zidi Petru Voevod, în anul 7038 (1530) și s-a îngrădit cu zid după moartea lui de doamna lui Elena și cu fii Ion Iliaș Voevod, Ștefan și Constantin în anul 7058 luna Sept. 4 (1550)”¹⁴. Această

¹⁰ *Ibidem*, p. 178.

¹¹ *Ibidem*, p. 179.

¹² Arhimandrit Dionisie Udișteanu, *Comori de artă și cultură*, vol. II, manuscris dactilografiat, Biblioteca Mănăstirii Secu, 1966, p. 2.

¹³ *Ibidem*, p. 25.

inscripție a fost citită și tradusă de episcopul Melchisedec al Romanului, care greșește însă în însemnările sale, din neatenție probabil, spunând că se află pe peretele dinspre miazăzi al mănăstirii¹⁵.

Din acea inscripție reiese că Schitul lui Zosima a fost restaurat pe temelie de piatră de Petru Rareș la 1530 în domnia lui cea dintâi, și împrejmuit cu ziduri de piatră la 1550, de către Elena Rareș cu fiii săi: Iliăș, Ștefan și Constantin, voievozi¹⁶.

Din vechiul schit se mai păstrează numai podul de piatră, numit de bătrânii din mănăstire „Podul lui Ștefan Vodă”, care se crede a fi fost poarta de intrare în schit; pilonii de la marginea podului întăresc această presupunere¹⁷.

Primul document care menționează existența Schitului lui Zosima este cel emis de Petru Șchiopul (iunie 1574-noiembrie 1577; ianuarie 1578-noiembrie 1579 și septembrie 1582-august 1591) între anii 1582-1584. Conținutul documentului este următorul:

„Petru voevod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovlahiei. Iată că domnia mea am dat și am miluit pe rugătorii domniei mele, Dosotheiu egumen și alți călugări care trăiesc în sfânta mănăstire numită Schitul Zosin, unde este hrumul Sfântului Ioan Botezătorul, cu acel loc și mănăstire, care este mai sus scris, Schitul lui Zosin. Și iarăși să aibă ei a ține sfânta mănăstire și tot locul, cât vor fi curățit, de unde au început ei să curățe, de la gurile Săcului, unde dau în Neamț și până unde vor fi curățit. Și nimeni să nu aibă nici o treabă cu ei și nici cu locul lor, ci să aibă ei a ține după cum a întocmit și episcopul

¹⁴ I. Minea, N. Grigoraș, Ing. Gh. Cojoc, *Din trecutul Cetății Neamț*, Tipografia Presa Bună, Iași, 1940, p. 46.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Arhimandrit Dionisie Udișteanu, *Comori de artă și cultură*, vol. II, p. 2.

¹⁷ Arhimandrit Dionisie Udișteanu, *Comori de artă și cultură*, vol. I, manuscris dactilografiat, Biblioteca Mănăstirii Secu, 1966, p. 5.

de Roman Agafton. Și altul să nu se amestece înaintea acestei cărți a domniei mele. Însuși domnul a spus... Scris în Iași... Andrei hatman a învățat. Barbă albă a scris”¹⁸.

Călugării de la Schitul lui Zosima au mai primit la 10 martie 1588 ca danie tot de la Petru Șchiopu, veniturile unei mori domnești de la Borcești pe râul Moldova¹⁹. Puțin mai târziu, la 24 octombrie 1589, primesc în același sat Borcești o prisacă închinată de monahia Praxia, pentru a fi înscrisă în marele pomelnic.

Această moară și prisacă, dimpreună cu pământul de la Gura Secului și până la schit, este toată averea călugărilor de pe Valea Secului până la 1602.

La 19 iulie 1594, Aron Vodă (octombrie 1592 – aprilie 1595) emite un act în care întărește călugărilor de pe Valea Secului stăpânirea asupra pădurilor de la Gura Secului și până sub Sihla, unde se despart două izvoare de apă, precizându-se totodată că hramul schitului este „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” și nu „Tăierea Capului”.

Întrucât nu există documente anterioare celor emise de Petru Șchiopul referitoare la Schitul lui Zosima, am putea crede că Voievodul Petru Șchiopul este ctitorul schitului. Dar, în urma unei plângeri a călugărilor din Mănăstirea Agapia în frunte cu Mitropolitul Nicanor, adresată la data de 9 septembrie 1597 domnitorului Ieremia Movilă (august 1595 – mai 1600 și septembrie 1600 – iunie 1606), în care arătau că Schitul lui Zosima este construit pe pământurile lor, călugării de pe Valea Pârâului Secu au cerut să se dovedească acest lucru după actele de danie ale Voievodului Alexandru Lăpușeanu (septembrie 1552 – noiembrie 1561 și martie 1564 – martie 1568), și nu după cele

¹⁸ Alexandru I. Gonța, *Un așezământ de cultură de la Alexandru Lăpușeanu pe Valea Secului înainte de ctitoria lui Nistor Ureche: Schitul lui Zosin*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, XXXVIII (1962), nr. 9-12, p. 698.

¹⁹ *Ibidem*.

făcute mai târziu de Iancu Voievod, întrucât în acel moment mitropolit era chiar Nicanor, și deci actul ar fi putut fi falsificat.

În urma cercetărilor pe teren efectuate în data de 29 iulie 1604, la care au participat Agafton, episcopul de Roman, Theodosie, episcopul de Rădăuți, și Filotei, episcop de Huși, împreună cu Nestor Ureche și pârcălabul de Neamț, Domnitorul Ieremia Movilă a emis două documente de întărire a hotarelor, unul în data de 16 octombrie 1604 și celălalt la 20 aprilie 1605, în care a respins cererea agapienilor. În aceste documente se precizează că Dosoftei, starețul Mănăstirii Secu – ctitoria lui Nestor Ureche, „a arătat ispisoc de danie și miluire de la Alexandru Voievod și privilegii de întărire de la Bogdan și Petru și Aron Voievod”²⁰.

Se observă din acest document că în urma prezentării de către starețul Dosoftei a unui act de danie și întărire emis de Alexandru Lăpușneanu pentru pământurile deținute de Schitul lui Zosima și întărit de Bogdan (martie 1568 – februarie 1572), de Petru Șchiopul și de Aron Tiranul, Ieremia Movilă a făcut dreptate călugărilor din Secu, respingând pentru totdeauna pretențiile neîntemeiate ale călugărilor din Agapia.

Putem considera astfel că Voievodul Alexandru Lăpușneanu este primul fondator al așezământului monahal de pe Valea Secului, deși acest act de danie astăzi nu mai există, el dispărând din arhive după 20 aprilie 1605, data când este menționat în actul lui Ieremia Movilă.

M. Drăgotescu afirmă că Schitul lui Zosima datează din 1564, fiind ctitorit de Alexandru Lăpușneanu în jurul unei biserițe de lemn construite mai înainte de Zosima, dar fără a argumenta această presupunere²¹.

²⁰ *Ibidem*, p. 701.

²¹ M. Drăgotescu, D. Bîrlădeanu, Gh. Bunghez, *Monumente istorice din județul Neamț*, Editura Meridiane, București, 1971, p. 81.

Cel care a argumentat data de 1564 ca data de ctitorire a Schitului lui Zosima a fost Ieroschimonahul Andronic, care, pe baza însemnărilor din Pomelnicul Mare al Mănăstirii, afirmă că un ieroschimonah cu numele Zosima, împreună cu câțiva ucenici ai săi, viețuitori din Mănăstirea Neamț, s-au retras pe Valea Pârâului Secu, pe la anul 1560, construind o biserică de lemn cu hramul „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”, pe malul pârâului ce se numea Secu, sau Xiropotamul²².

Este curios faptul că Ieroschimonahul Andronic nu a știut de pisania amintită de Arhimandritul Dionisie Udișteanu în manuscrisul său, pisanie care a fost dată jos și distrusă abia la anul 1912.

Schitul lui Zosima a fost înzestrat la anul 1564, de George biv vel stolnic, împreună cu soția sa Anastasia, cu un vad de moară în Gura Putnei, în partea dinspre Apus, în satul Purcelești, hotărând ca să-l treacă în Sfântul și Marele Pomelnic al ctitorilor, pe el și tot neamul său, spre veșnica sa pomenire²³.

Voievodul Alexandru Lăpușneanu, auzind de petrecerea acestor monahi și de viața lor îmbunătățită, a dăruit Schitului lui Zosima câteva pământuri din moșiile Cetății Neamțului, întrucât acest schit era întemeiat pe domeniile acestei cetăți²⁴.

Această danie a fost întărită de Alexandru Lăpușneanu cu un hrisov în anul 1565, iar de fiul său Bogdan Voievod în anul 1568. Petru Voievod a întărit și el acest hrisov în anul 1573.

Urmașul lui Zosima la conducerea schitului a fost ales ca stareț și egumen Ieromonahul Dosoftei²⁵.

La 24 octombrie 1590, Monahia Epraxia a dăruit acestui schit toată averea sa și o prisacă cu stupi lângă Borcești, cu toate cele ce le-a avut, hotărând ca „acestea să fie în veci de veci ale

²² Ieroschimonahul Andronic Popovici, *op. cit.*, p. 3.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 4.

acestui sfânt schit și călugării numaidecât să o scrie în pomelnicul cel mare și cel mic”. Acest lucru este consemnat de Petru Șchiopul în hrisovul său scris în limba sârbească.

La anul 1591, Voievodul Aron cu doamna sa Stana au dăruit Schitului lui Zosima satul Borcești și tot hotarul munților întru care era acest sfânt schit, întărind aceasta printr-un hrisov, ca să fie de veci ale acestor călugări²⁶.

La 14 iulie 1596, Ieremia Movilă Voievod dă o poruncă în limba sârbească lui Vasile, pârcălab de Neamț, să-i lase în pace pe călugării de la Schitul lui Zosima, să stăpânească tot satul Borcești, moara și prisaca, întrucât le-au fost dăruite mai demult.

La 11 iunie 1598, Ieremia Movilă Voievod dă două hrisoave în limba sârbească, prin care întărește Schitului lui Zosima ca să stăpânească în veci moara din Borcești și prisaca de acolo, fiind danii de mai dinainte²⁷.

Alexandru I. Gonța, încercând să explice cine a fost Zosima, îl identifică cu un personaj cu numele Zosin, care este întâlnit în documentele din timpul lui Petru Șchiopu ca având funcția de vistiernicel. Prima dată numele lui apare în actul din 1582 și ultima dată în actul din 1598. În documentele vremii el apare de mai multe ori, de cele mai multe ori vânzând o mare parte din averile lui. Astfel, la 23 iunie 1589 el vinde a patra parte din satul Crivești de la Strunga, lui Simion Stroici, mare vistiernic²⁸.

Sub Aron Voievod el trăia încă deoarece vinde jumătate din satul Seliștea – Ruși din ținutul Neamț, iar la scurt timp după această vânzare el este deja mort, căci pe 11 mai 1596, fiica lui, Ștefana, se afla în proces pentru cealaltă jumătate din satul Seliștea – Ruși, care nu fusese vândută, ci numai zălogită (amănetată) pentru suma de 1000 de zloți.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*, p. 5.

²⁸ *Documente privind istoria românilor – A. Moldova, veacul XVI*, vol. III, p. 435, apud Alexandru I. Gonța, *art. cit.*, p. 703.

Dintr-un alt act din luna mai 1597 reiese faptul că Zosin a mai vândut un loc din Frățești, ținutul Neamț, fără a se specifica însă și suma obținută.

Toate aceste vânzări arată că el a avut o nevoie urgentă de bani, probabil pentru înzestrarea schitului ce i-a purtat numele.

Arhimandritul Dionisie Udișteanu nu a fost de aceeași părere cu Alexandru I. Gonța, motivându-și poziția prin faptul că boierii din neamul Zosin aveau averi în ținutul Botoșanilor. Dacă ei ar fi vrut să aibă o ctitorie călugărească, nu ar fi cerut de la Voievodul Alexandru Lăpușneanu o bucată de pământ pe domeniul Cetății Neamțu, ci ar fi zidit o mănăstire pe moșiile lor, unde de altfel se știe că a existat un schit de călugări care se numea Zosin, în comuna Bălușeni²⁹. Schitul a fost reînființat în 1990 de Preafericitul Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, atunci Mitropolit al Moldovei și Bucovinei.

Arhimandritul Dionisie Udișteanu greșește în presupunerea că Schitul Zosin din județul Botoșani este întemeiat de Zosin vornicelul, atestat documentar la sfârșitul secolului al XVI-lea. Spunem acest lucru deoarece pisania săpată în lemn cu litere chirilice chiar deasupra ușii de intrare în biserica veche a Mănăstirii Zosin ne confirmă acest lucru, zicând: „Această Sfântă Biserică este făcută de D-lui Șatrariu Tudorache Bașută, care se cinstește cu Hramul Adormirea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, în zilele măriei sale Constantin Moruz, Voievod, în anul 1779, august, 1”³⁰.

Chiar dacă Zosin vistiernicelul nu a ctitorit Schitul Zosin din județul Botoșani, asta nu înseamnă în mod automat că a ctitorit un schit pe valea pârauului Secu.

Arhimandritul Dionisie Udișteanu crede că Zosima a fost un ieroschimonah de la Mănăstirea Neamț, conform mărturiei

²⁹ Arhimandrit Dionisie Udișteanu, *Comori de artă și cultură*, vol. II, p. XXIV.

³⁰ Ioan Rotundu, *Mănăstirea Zosin pusă în pericol de minți nepricepute*, în Jurnalul de Botoșani și Dorohoi, 6 iunie 2007.